

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА
1000 София, площад „Света Неделя” № 6, тел.: (02) 904 66 40; факс: (02) 904 66 50; e-mail: info@nbksrs.bg

Национално бюро за контрол на СРС	
Рег. №	Рег. №
дата	

Handwritten: ИК-154, 31.05.2016г.

ДОКЛАД
НА
НАЦИОНАЛНОТО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА
СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА
ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ
ПРЕЗ 2016 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства	3
II. Органи по чл. 13 ЗСРС	4
1. Искания	5
2. Материално-правни основания за използване на СРС	10
III. Органи по чл. 15 ЗСРС	11
1. Разрешения	12
2. Откази	14
IV. Органи по чл. 20 ЗСРС	16
Оперативни способности	17
V. Резултати от прилагането на СРС	19
1. Веществени доказателствени средства (ВДС)	19
2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС	21
VI. Взаимодействие между органите по чл. 13, 15, 20 ЗСРС	22
VII. Защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС	24
1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС	24
2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКСРС	25
VIII. Изводи и предложения за усъвършенстване на процедурите	26

I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства

През 2016 г. Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства (НБКРС, Бюрото) функционираше в пълен състав, подпомаган от четиринадесет служители в администрацията (при 15 през 2015 г.), с утвърдени бюджетни средства в размер на 1 334 000 лв.

През 2016 г. управленската дейност беше проверена и не са констатирани нарушения от: Сметната палата; Държавна агенция „Национална сигурност“ (на защитата на класифицираната информация); Столична дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“; Държавна агенция „Архиви“ (съхраняване и използване на документите).

Във връзка с правомощията си по чл. 34б, ал. 1 ЗСРС Бюрото проведе 37 заседания и взе 700 решения, в т.ч. за:

1. Актуализиране на Правилника за дейността на НБКРС и неговата администрация (обн. ДВ, бр. 77/04.10.2016 г.) и на Методиката за наблюдение на процедурите, свързани със СРС, с придобитата чрез тях информация и за защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното им използване.

2. Извършване на 287 проверки на органи по чл. 13, 34н, 15 и 20 ЗСРС чрез способите в чл. 34е, ал. 1, т. 1 и 2 ЗСРС (242 през 2015; 203 през 2014 г.).

3. Даване на задължителни указания свързани с подобряване режима на използване и прилагане на СРС (3 бр.).

4. Уведомяване на ръководители на съответните институции за констатирани проблеми в процедури, свързани със СРС – Висшия съдебен съвет (ВСС) (8), председателя на Върховния касационен съд (ВКС) (1), главния прокурор (8), прокуратури (3), министъра на вътрешните работи (3), министъра

на правосъдието (6), председателя на ДАНС (3), председателя на ресорната Парламентарна комисия (3) – общо 35 случая.

5. Разработване на вътрешни правила на Бюрото за защита на личните данни и за работа със сигнали за корупционно поведение на служители.

През 2016 г. представители на Бюрото участваха в: работна среща с представители на посолството на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия относно законодателството във връзка със СРС; българо-баварски семинар на тема „Противодействие на корупцията“, организиран от Фондация „Ханс Зайдел“; заседание на ресорната комисия на Народното събрание (НС) за разглеждане на докладите на Бюрото за 2014 и 2015 г. и в заседание на 43-то НС за обсъждането и приемането им; разработване на проекти за изменения и допълнения на Наказателно-процесуалния кодекс и на Закона за екстрадицията и европейската заповед за арест по покана министъра на правосъдието, по които председателят на Бюрото изготви и представи становище; кръгла маса на тема „Заплахите от тероризъм. Предизвикателствата и законодателните промени в държавите членки на ЕС и техните партньори“, организиран от 43-то НС; работна среща с представители на ДАНС относно предложени промени в ЗСРС, на реда за прилагане на СРС спрямо магистрати; обсъждане с председателя на ВКС на проблеми при разрешаване прилагането на СРС спрямо съучастници, сред които има магистрати и др.

II. Органи по чл. 13 ЗСРС

Право да използват СРС съобразно тяхната компетентност имат органите, посочени в чл. 13, ал. 1 – 4 и чл. 34н ЗСРС.

С измененията на ЗСРС (ДВ, бр. 39, 81 и 103 от 2016 г.) и НПК (ДВ, бр. 81 от 2016 г.) се дадоха правомощия да искат използване на СРС и на:

– окръжните прокуратури – за всички тежки умишлени престъпления в раздел III, глава трета НК (чл. 13, ал. 1, т. 6 ЗСРС);

– главния секретар на МВР и зам.-председателя на ДАНС – спрямо съдия, прокурор, следовател, председателите на Софийския апелативен, Военно-апелативния и Апелативния специализиран наказателен съд и заместниците им (чл. 13, ал. 3 ЗСРС и чл. 174, ал. 5 НПК);

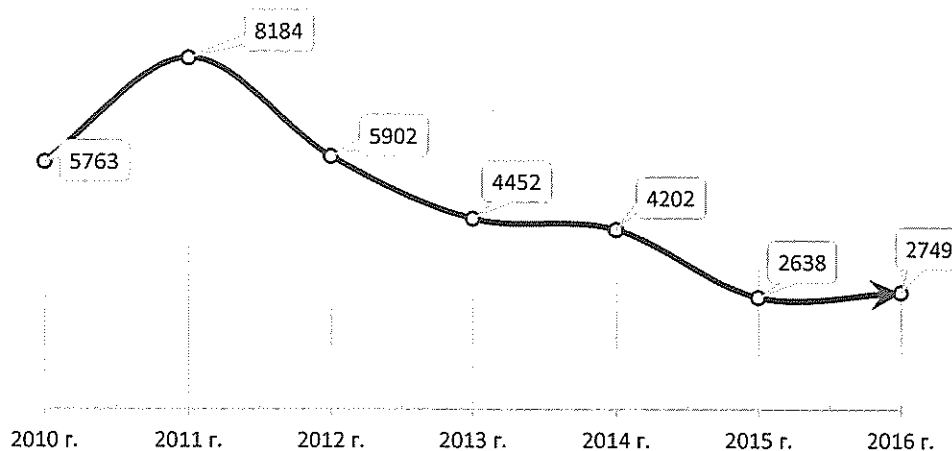
– главния прокурор, председателите на ДАНС и ДАР, директора на СВИ – МО, оправомощените им заместници и главния секретар на МВР – за конкретно изброени престъпления в чл. 13, ал. 4 ЗСРС.

През 2016 г. тези органи не са упражнили това право.

1. Искания.

През 2016 г. са започнати процедури със СРС по отношение на 2749 лица¹. Сравнението показва, че през 2015 г. броят на секретно контролираните лица е 2638 (4,04% по-малко), през 2014 г. – 4202 (34,58% повече), през 2013 г. – 4452 (38,25% повече), през 2012 г. – 5902 (53,42% повече), през 2011 г. – 8184 (66,41% повече), и през 2010 г. – 5763 (52,30% повече) (фиг. 1).

Фиг. 1

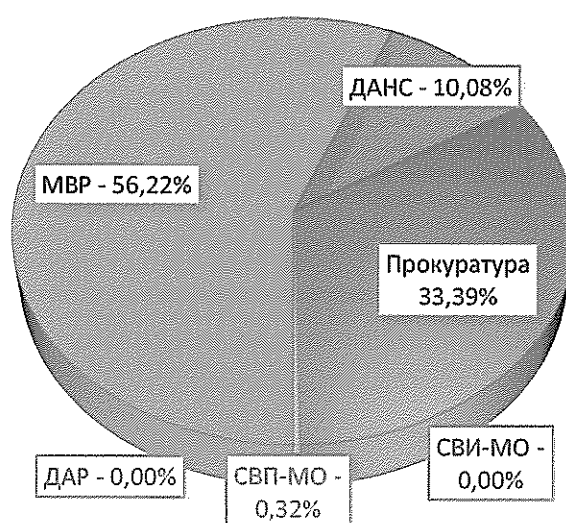
Изводът е, че след 2011 г. има трайна тенденция към намаляване броя на лицата, контролирани със СРС, а през 2016 г. стабилизиране. Този резултат се дължи на: засиления контрол на ръководителите на органите по чл. 13 ЗСРС за целесъобразно използване на СРС; въведеното задължение на заявителя да предостави на съдията всички материали, на които се основава искането;

¹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

засиления съдебен контрол; системното наблюдение, осъществявано от Бюрото, изготвените и изпратени над 100 становища и указания до главния прокурор, министъра на вътрешните работи, председателя на ДАНС и ръководители на подчинените им структури (в т.ч. 15 становища/указания през 2016 г.).

През 2016 г. относителният дял на заявителите (обобщени структурно) към общия брой инициирани процедури е: МВР – 56,22% (при 50,29% през 2015 г.); прокуратура – 33,39% (при 30,05% през 2015 г.); ДАНС – 10,08% (при 19,16% през 2015 г.); СВП-МО – 0,32% (при 0,51% през 2015 г.), СВИ-МО – 0 и ДАР – 0 (фиг. 2).

Фиг. 2

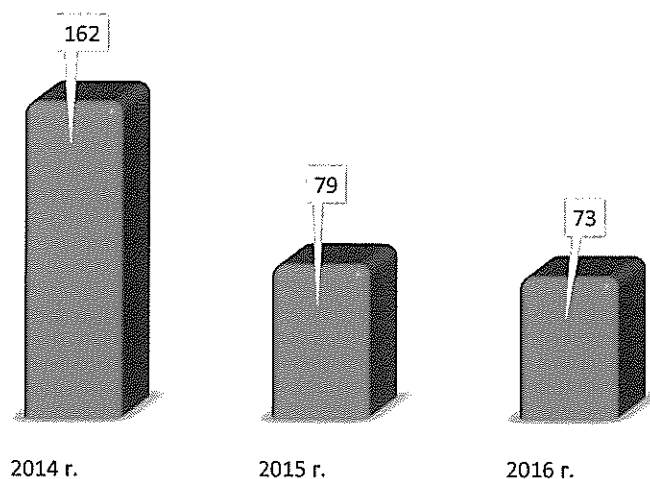

В сравнение с предходните години най-голямо е намалението на процедурите по искания на ДАНС, чийто дял от 31,5% през 2014 г. и 19,16% през 2015 г. е намалял на 10,08%. Една от причините за това са преминаването на структурите за противодействие на организираната престъпност в МВР, както и получените през 2016 г. многобройни откази на съдиите да разрешат прилагането. За периода 2017 – 2018 г. може да се предположи, че процедурите по искания на ДАНС ще намалят допълнително, предвид промените в чл. 21, ал. 1, т. 2 ЗСРС по отношение на сроковете (ДВ, бр.103/2016 г.). Предвиди се, че за предотвратяване на тежки умишлени престъпления по глава първа от Особената част на НК за дейности, свързани със защитата на националната

сигурност, използването на СРС е допустимо до две години и може да бъде продължено за не повече от три години общо.

В 73 случая² СРС са приложени при условията и по реда на чл. 12, ал. 2³ и ал. 3⁴ ЗСРС), което е 7,59% намаление спрямо 2015 г. и 54,93% намаление спрямо 2014 г. (фиг. 3).

Фиг. 3

За 685 лица (25,28% от общия брой) прилагането на СРС е започнало по реда и при условията на чл. 17 ЗСРС⁵, а за 49 (1,78% от общия брой лица) – по чл. 18 ЗСРС⁶. В сравнение с 2015 г. случаите, при които СРС са прилагани по чл. 17 ЗСРС са с 15,07% повече, а по чл. 18 ЗСРС увеличението е със 68,97% (фиг. 4)⁷.

² По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

³ За опазване на живота или имуществото на лица, дали писмено съгласие за това.

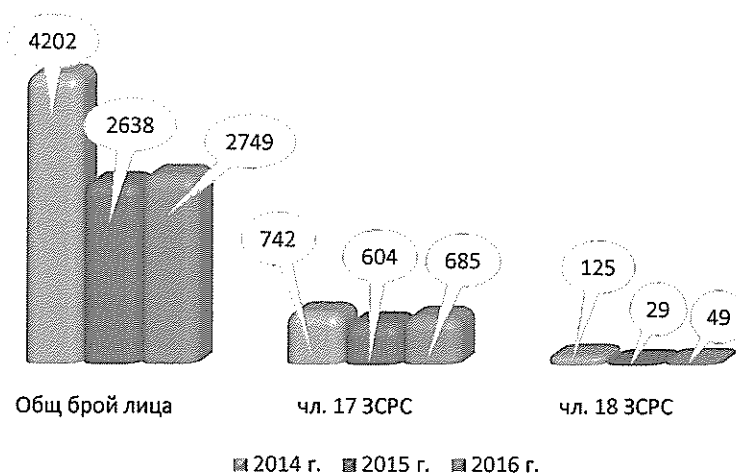
⁴ Спрямо свидетел по наказателно производство, който е дал съгласието си за това, за установяване на престъпна дейност на други лица по чл. 108а, чл. 143 - 143а, чл. 159а - 159г, чл. 301 - 305 и чл. 321 от Наказателния кодекс.

⁵ Прилагане в неотложни случаи, започващо веднага след разрешение на съдия.

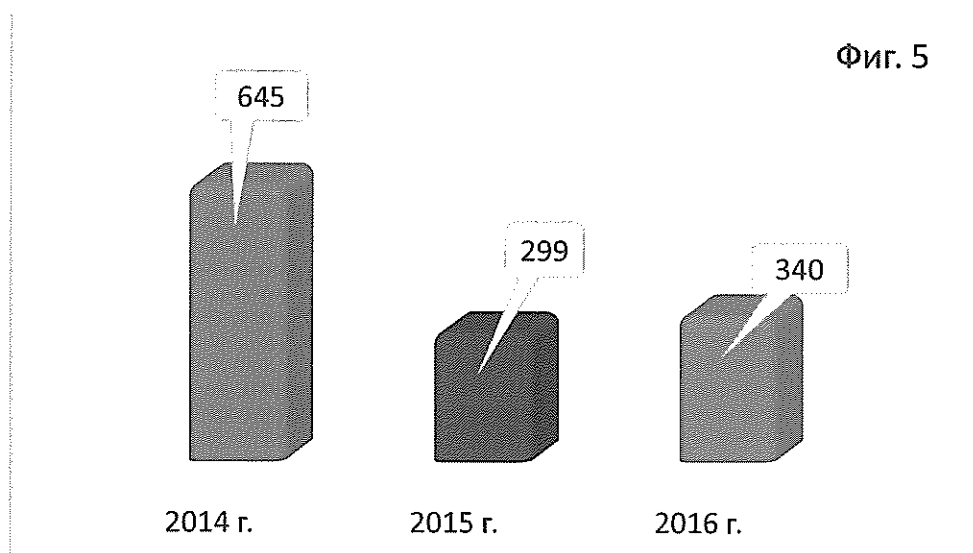
⁶ Прилагане без предварително разрешение от съдия при непосредствена опасност от тежки умишлени престъпления или заплаха за националната сигурност.

⁷ Данните за прилагането по чл. 17 и чл. 18 ЗСРС са предоставени от органите по чл. 20 ЗСРС.

Фиг. 4

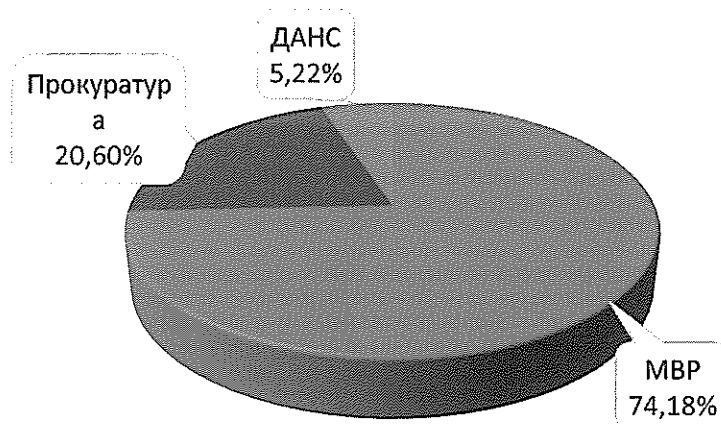
В 340 случая⁸ ЗСРС са използвани по отношение на обекти за установяване самоличността на лица, за които е имало данни за участието им в престъпна дейност (чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС) (фиг. 5).

Тези процедури се разпределят между органите по чл. 13 ЗСРС в следното съотношение: МВР – 74,18% (при 70,23% през 2015 г.); прокуратура – 20,60% (24,75% - 2015 г.), ДАНС – 5,22% (5,02% - 2015 г.) (фиг. 6).

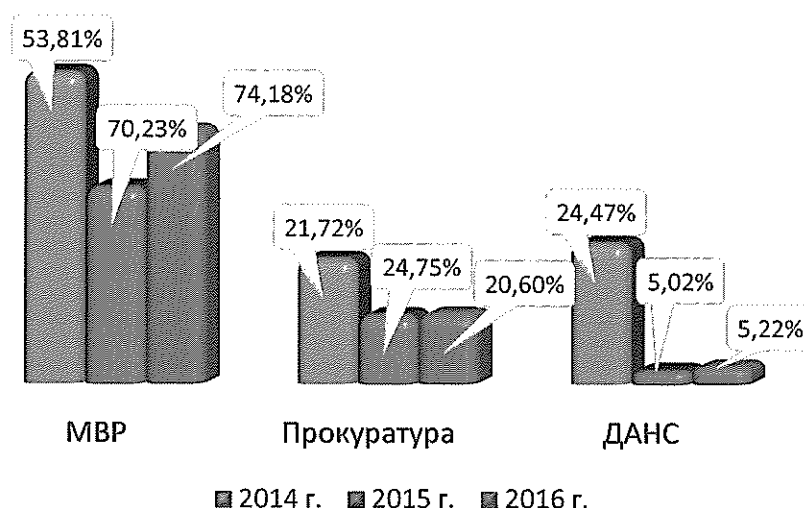
⁸ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Фиг. 6

Относителният дял на прокуратурата е намалял с около 4%, с колкото е увеличението на МВР. След спада на тези процедури в ДАНС от 24,5% за 2014 г. на 5,02% за 2015 г. се наблюдава известна стабилизация (фиг. 7).

Фиг. 7

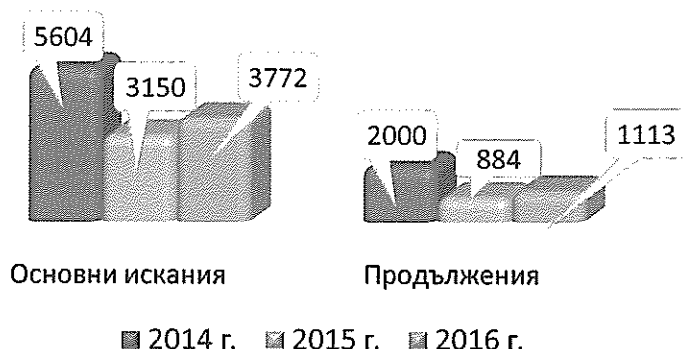

В процедурите по отношение на лицата и обектите – 3089 бр. общо, са били изготвени 3772 първоначални и 1113 (29,51% спрямо първоначалните) искания за продължаване на срока⁹ (фиг. 8). За сравнение през 2015 г. при 2937 бр. процедури са били изготвени 3150 първоначални и 884 искания за продължаване на срока. Анализът показва, че през 2016 г. се наблюдават 5,18%

⁹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС. Броят на исканията е по-голям от броя на лицата и обектите, защото по отношение на едно лице има повече от едно искане (при появяване на нов комуникатор, адрес, превозно средство и др.).

повече процедури, 19,75% повече първоначални искания, респ. с 25,90% нараснал брой на искания за продължаване на срока.

Фиг. 8

2. Материалноправни основания за използване на СРС.

СРС са допустими за разкриване само на тежки умишлени престъпления, изрично посочени в чл. 172, ал. 2 НПК и чл. 3, ал. 1 ЗСРС.

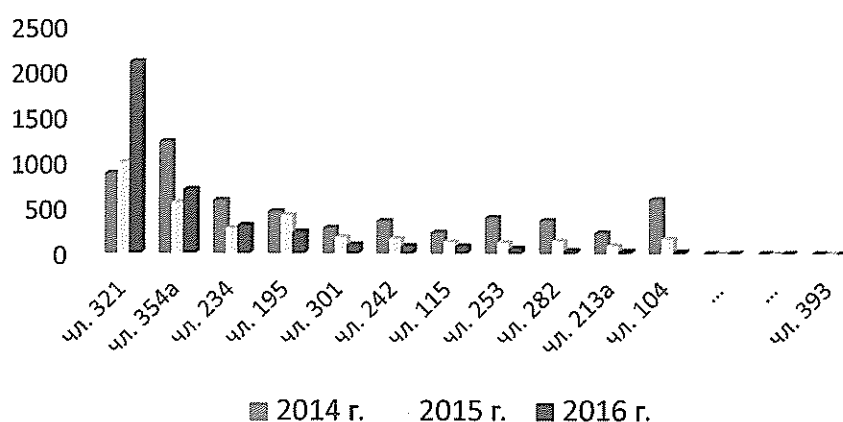
През 2016 г. СРС са използвани най-често във връзка с деяния по чл. 321 (организиране престъпни групи) – 2108 бр. (42,05% от общия брой); чл. 354а (наркотични вещества) – 702 бр. (14,00%); чл. 234 (акцизни стоки) – 307 бр. (6,12%); чл. 195 (кражба) – 235 бр. (4,69%); чл. 209 (измама) – 160 бр. (3,19%); чл. 301 (подкуп) – 94 бр. (1,88%) и др.

Сравнението показва, че в предходната 2015 г.¹⁰ СРС са използвани за разкриване на престъпления по чл. 321 (организиране престъпни групи) – 1003 бр. (34,15% от общия брой, т.е. *ръстът през 2016 г. е над два пъти*); чл. 354а (наркотични вещества) – 558 бр. (19%); чл. 195 (кражба) – 417 бр. (14,20%); чл. 234 (акцизни стоки) – 274 бр. (9,33%); чл. 301 (подкуп) – 175 (5,96%); чл. 242 (контрабанда) – 164 бр. (5,58%); чл. 104 (шпионство) – 159 бр. (5,41%), чл. 194 (кражба) – 152 бр. (5,18%); чл. 346 (противозаконно отнемане на МПС) – 149 бр. (5,07%); чл. 199 (грабеж) – 144 бр. (4,90%); чл. 282 (престъпление по служба) – 135 бр. (4,60%); чл. 115 (убийство) – 127 (4,32%) и т.н.¹¹ (фиг. 9).

¹⁰ Виж Доклад на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2015 г.

¹¹ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

Фиг. 9

Очевидно е, че се запазва тенденцията СРС да се използват най-често за разкриване на престъпления по чл. 321 и чл. 354а НК. Впечатлява фактът, че прилагането на СРС по чл. 104 НК¹² е намаляло от 14,21% през 2014 г. и 5,41% през 2015 г., на 0,34% през 2016 г.

III. Органи по чл. 15 ЗСРС

Искането на ръководителите на органите по чл. 13, ал. 1 ЗСРС или наблюдаващия прокурор се предоставя на председателите на СГС, съответните окръжни или военни съдилища, на СпНС или на оправомощен от тях заместник-председател, които в срок до 72 часа се произнасят с мотивиран акт (чл. 15, ал. 1 ЗСРС).

През 2015 г. бяха приети следните изменения в ЗСРС (ДВ, бр. 42/2015 г.):

– разрешение за използването на СРС спрямо съдии, прокурори и следователи се дава от председателя на Софийския апелативен съд (САС) или от изрично оправомощен от него зам.-председател, ако делото е подсъдно на СГС, а в останалите случаи - от председателя на Военно-апелативния съд (ВоАС) или от председателя на Апелативния специализиран наказателен съд (АСпНС) или от оправомощен техен заместник;

¹² Който издаде или събира с цел да издаде на чужда държава или на чужда организация информация, представляваща държавна тайна, се наказва за шпионство с лишаване от свобода от десет до двадесет години, с доживотен затвор или с доживотен затвор без замяна.

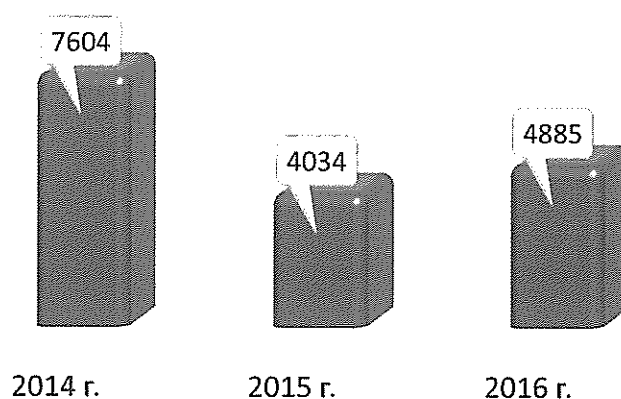
– спрямо председател на САС, ВоАС и АСПНС или негов заместник, разрешение дава зам.-председателят на ВКС, ръководещ Наказателната колегия. През 2016 г. няма издадени разрешения от тези органи.

През 2016 г. в чл. 15 ЗСРС беше въведена нова ал. 2, съгласно която органите по чл. 13, ал. 4¹³ ЗСРС предоставят искането на председателя на СпНС или оправомощен от него зам.-председател, който в срок до 24 часа се произнася с мотивиран акт. До края на 2016 г. тази възможност не е реализирана.

1. Разрешения.

През 2016 г. прилагането на СРС по отношение на лица и обекти е осъществено въз основа на 4885 разрешения (3772 по първоначални искания и 1113 за продължаване на срока)¹⁴. За сравнение през 2015 г. разрешенията са 4034 (3150 по първоначални искания и 884 за продължаване на срока), а през 2014 г. – съответно 7604 (5604 по първоначални искания и 2000 за продължаване на срока) (фиг. 10).

Фиг. 10

През 2016 г. разрешенията са се увеличили с 21,09% спрямо 2015 г., респ. 19,74% по първоначални искания и 25,90% по искания за продължаване на срока.

¹³ Искането за използване на СРС за предотвратяване на престъпления по чл. 108а, ал. 1 - 4, ал. 6 и 7, чл. 109, ал. 3, чл. 110, ал. 1, предложение шесто, чл. 110, ал. 2, чл. 308, ал. 3, т. 1 и чл. 320, ал. 2 НК се подава от главния прокурор на Република България, председателя на ДАНС, председателя на ДАР, директора на СВИ-МО или оправомощени техни заместници и от главния секретар на МВР.

¹⁴ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Разпределението по съдилища е, както следва:

СпНС – 2179 разрешения (46,25% от общия брой), ОС – Пловдив – 485 (10,30%), ОС – Ст. Загора – 385 (8,17%), ОС – Благоевград – 142 (3,01%), ОС – Русе – 124 (2,63%), ОС – Хасково – 120 (2,55%), ОС – Варна – 111 (2,36%), ОС – Пазарджик – 111 (2,36%), ОС – Сливен – 99 (2,10%), ОС – Бургас – 98 (2,08%), ОС – Кюстендил – 98 (2,08%), ОС – Плевен – 92 (1,95%), СГС – 90 (1,91%), ОС – София – 83 (1,76%), ОС – В. Търново – 63 (1,34%), ОС – Силистра – 51 (1,08%), ОС – Разград – 39 (0,83%), ОС – Ловеч – 38 (0,81%), ОС – Шумен – 37 (0,79%), ОС – Габрово – 30 (0,64%), ОС – Монтана – 26 (0,55%), ОС – Видин – 24 (0,51%), ОС – Ямбол – 23 (0,49%), ОС – Кърджали – 23 (0,49%), ОС – Перник – 21 (0,45%), Апелативен съд - София – 21 (0,45%), ОС – Добрич – 18 (0,38%), ОС – Търговище – 17 (0,36%), Военен съд – София – 17 (0,36%), ОС – Враца – 14 (0,30%), Военен съд – Пловдив – 13 (0,28%), ОС – Смолян – 10 (0,21%), Военен съд – Сливен – 9 (0,19%). Във ВКС, АСпНС и Военноапелативния съд не са постъпвали искания за СРС.

Анализът показва, че 67,74% от разрешенията са дадени от СпНС, ОС – Пловдив, ОС – Стара Загора и ОС – Благоевград. Особено впечатлява фактът, че СГС, който през 2014 г. е дал 2298 разрешения от общо 5604 (41%), през 2016 г. е дал 90 от всички разрешения (1,91%). За сравнение СпНС, СГС и ОС – Пловдив през 2015 г. са дали 59,95% от всички разрешения, като СГС е дал 837 (21,38% от общия брой).

Фактът, че СпНС се произнася по най-много искания, не доведе до адекватно материално-техническо и кадрово обезпечаване на дейността, което е констатирано при проверка на Бюрото. Условието за работа в този съд вече не съответстват на огромния обем документи, което не позволява тяхното систематично подреждане, надеждно съхраняване и ползване от органа по чл. 15 ЗСРС. Съобразно правомощията си относно подобряване режима за съхраняване на придобитата информация НБКСРС взе решение и уведоми ВСС и председателя на ВКС за проблема с оглед предприемане на съответни мерки.

През 2014 г. бяха констатирани множество случаи на разрешения по искания, съдържащи комбинации от престъпления, за разкриване на някои от които законът не предвижда използване на СРС. Тази практика беше отразена в годишния доклад до НС с принципното становище на Бюрото за нейната недопустимост. През 2015 г. тези случаи рязко намаляха, а през 2016 г. подобни незаконосъобразни актове не са констатирани. По искания за няколко престъпления, съдиите постановяват разрешение само за тези, за които СРС са допустими, и отказ за останалите.

За нарушения от този характер през предходните години е сезиран многократно главният прокурор, но от актовете на прокурори, извършили проверки, е видно, че практиката на Прокуратурата все още е противоречива.

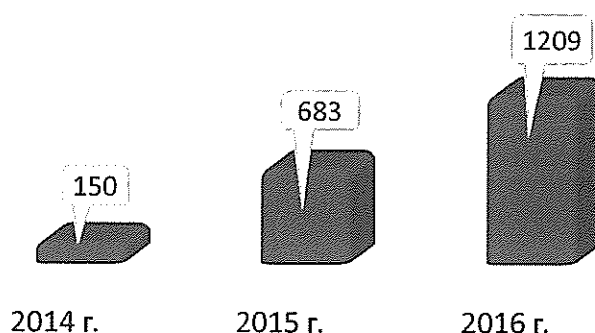
През 2016 г. се установи неправомерно прилагане на СРС през 2009 г. и 2014 г. спрямо военен прокурор, изразяващо се според членовете на Бюрото в даване на разрешения от некомпетентни органи по чл. 15 ЗСРС. Вместо на председателя на СГС, исканията са предоставени на председателя на Софийския окръжен съд, а впоследствие на председателя на Софийския военен съд. Постановени са били разрешения в нарушение на правилата за подсъдност, тъй като за действащата тогава разпоредба на НПК качеството „военнослужещ“ не е било основание разрешенията за тази категория магистрати да не се дава от СГС. Тези констатации дадоха основание на членовете на Бюрото да приемат, че основните права на гражданина са били ограничени неправомерно в опорочени процедури и на основание чл. 34е, ал. 5 и ал. 6 ЗСРС е сезиран главният прокурор.

2. Откази.

През 2016 г. съдиите са постановили откази в 1209 случая¹⁵. За сравнение през 2015 г. отказите са 683 бр., а през 2014 г. – 150 (фиг. 11). В процентно отношение нарастването спрямо 2015 г. е 189,50%, а спрямо 2014 г. – 806%.

¹⁵ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

Фиг. 11

Разпределението на постановените откази по съдебни райони е, както следва:

СпНС – 638 отказа (52,77% от общия брой – 1209), СГС – 222 (18,36%), ОС – Пловдив – 123 (10,17%), ОС – София – 49 (4,05%), ОС – Варна – 29 (2,40%), ОС – Хасково – 27 (2,23%), ОС – Бургас – 23 (1,90%), ОС – Монтана – 14 (1,16%), ОС – Плевен – 13 (1,08%), ОС – Благоевград – 12 (0,99%), ОС – Силистра – 11 (0,91%), ОС – Ямбол – 10 (0,83%), АС – София – 10 (0,83%), ОС – Пазарджик – 8 (0,66%), ОС – Габрово – 4 (0,33%), Военен съд – София – 3 (0,25%), ОС – Враца – 3 (0,25%), ОС – Ст. Загора – 2 (0,17%), ОС – Кюстендил – 2 (0,17%), ОС – В. Търново – 2 (0,17%), ОС – Ловеч – 2 (0,17%), ОС – Добрич – 1 (0,08%), ОС – Смолян – 1 (0,08%).

Някои съдилища не са постановили нито един отказ – ОС – Русе, ОС – Сливен, ОС – Разград, ОС – Шумен, ОС – Видин, ОС – Кърджали, ОС – Перник, ОС – Търговище, Военен съд – Пловдив, Военен съд – Сливен.

Най-много откази са постановили СпНС, СГС и ОС – Пловдив – общо 983 бр. (81,31% от общия брой), които през 2015 г. са постановили 494 бр. откази (72,33%).

През 2016 г. съдиите са отказали да разрешат прилагане на отделни оперативни способности, както следва:¹⁶ чл. 5 – 1049 бр.; чл. 6 – 1121 бр.; чл. 7 – 1051 бр.; чл. 8 – 215 бр.; чл. 9 – 87 бр.; чл. 10 – 123 бр.; чл. 10а – 7 бр., чл. 10б – 2 бр.

¹⁶ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

и чл. 10в – 2 бр.¹⁷ – общо 3657 бр. Т.е. ако не бяха постановени откази, общият брой разрешени способи би бил около 18 000 – сравним с 2014 г. (21 789)!

През 2016 г. откази са постановени по 30,57% от исканията на ДАНС, 18,86% на МВР и 15,76% на прокуратурите (през 2015 г. те са 22,37% за ДАНС, 15,21% за МВР и 10,58% за прокуратурите). Основните причини за постановяване на откази се държат на недостатъци в исканията: недостатъчна мотивираност – над 980; отправени до некомпетентен съд – над 80; изготвени от некомпетентен заявител – над 60; неаргументиране на способи – над 50. За преодоляване на тези слабости Бюрото даде съответни указания на органи по чл. 13 ЗСРС. Данните от 2016 г. позволяват да се направи извод, че контролът върху процедурите е чувствително завишен, като се извършва задълбочен анализ на всички предоставени материали и дали е спазен законът преди постановяването на съдебния акт.

През 2014 г. бяха констатирани не малко на брой, а през 2015 г. единични случаи съдията да „връща“ неотговарящо на закона искане с устни указания за отстраняване на недостатъците, вместо да постанови отказ. Принципната позиция на Бюрото е, че такава реакция е неприемлива, защото освен разрешение или отказ друг съдебен акт не е предвиден в закона. През 2016 г. се установи, че тази практика е преустановена.

IV. Органи по чл. 20 ЗСРС

През 2016 г. НБКРС извърши 116 проверки на дейността на ДАТО, от които: 31 комплексни (на всички структури прилагащи СРС), 2 тематични (по възникнали казуси) и 83 инцидентни (по сигнали на граждани). В СДТО – ДАНС бяха осъществени 85 проверки – 1 комплексна, 1 тематична и 83 инцидентни.

С изменението на ЗСРС в края на м. септември 2015 г., органите по чл. 20 ЗСРС бяха задължени незабавно писмено да уведомят компетентния съд и

¹⁷ През 2015 г. органите по чл. 15 ЗСРС са отказали да разрешат прилагане на отделни оперативни способи, както следва: чл. 5 – 602 бр.; чл. 6 – 667 бр.; чл. 7 – 600 бр.; чл. 8 – 168 бр.; чл. 9 – 45 бр.; чл. 10 – 43 бр.; чл. 10а – 15 бр.; чл. 10б – 2 бр. и чл. 10в – 2 бр.

заявителя при разрешено използване на СРС за престъпления извън законово посочените, или при допусната явна фактическа грешка в искането или в разрешението.

През 2016 г. председателят на ДАТО е изпълнил това си задължение в 9 случая, по-характерните от които са:

– в 3 разрешения на зам.-председател на ОС са посочени като материалноправни основания чл. 195, 196, 198, 252 и 381 НК. След връщане на документите с мотив, че чл. 252, ал. 1 и чл. 381 НК са извън приложното поле на чл. 3, ал. 1 ЗСРС, съдията е коригирал акта си, като е разрешил само за престъпленията по чл. 195 и чл. 198 НК;

– председател на ОС е разрешил прилагане на СРС за срок от два месеца, с което би се надвишил законния срок, тъй като в искането е заявен срок от 18 дни. След кореспонденция със съдията, той е коригирал срока на 18 дни.

По спор между ДАТО и председател на ОС Бюрото извърши проверка и констатира, че в разрешението за продължаване срока за прилагане е определена крайната дата, но не е посочена началната. Председателят на ДАТО е счел този факт за явна фактическа грешка, уведомил е съдията, но Бюрото изготви, прие и изпрати становище на двамата ръководители, че в случая не е допуснато нарушение.

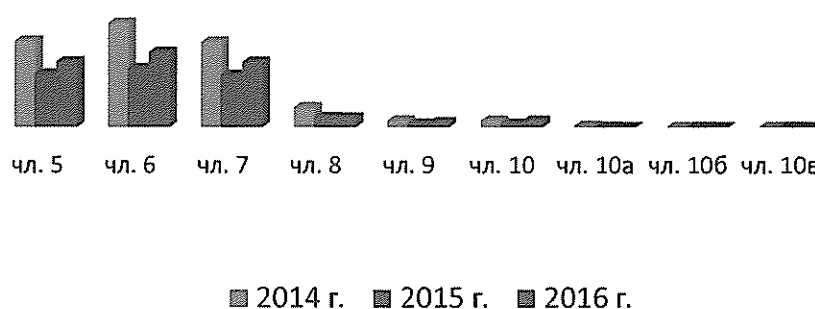
В друг случай в ДАТО е постъпило разрешение за прилагане на СРС от председател на ОС за престъпление по чл. 255, ал. 1 НК, което е извън лимитативно изброените в чл. 3, ал. 1 ЗСРС (респ. чл. 172, ал. 2 НПК). Бюрото извърши проверка и констатира, че председателят на ДАТО не е разпоредил прилагане на СРС, тъй като своевременно е получил акт на съдията, с който разрешението е отменено.

Оперативни способности.

Общият брой разрешения за прилагане оперативни способности за 2016 г. е 14382, което представлява увеличение с 24,98% спрямо разрешението през 2015 г. (11507 бр.), но е само 66,01% от тези през 2014 г. (21789 бр.).

Броят на разрешените за прилагане оперативни способности¹⁸ по видове е, както следва: чл. 5 (наблюдение) – 4154 бр. (при 3374 за 2015 г.; 23,12% повече); чл. 6 (подслушване) – 4774 (3725 за 2015 г.; 18,61% повече); чл. 7 (проследяване) – 4146 (3298 за 2015 г.; 25,71% повече); чл. 8 (проникване) – 598 (623 за 2015 г., 4,01% по-малко); чл. 9 (белязване) – 303 (220 за 2015 г.; 37,73% повече); чл. 10 (проверка на кореспонденцията) – 407 (215 за 2015 г.; 89,30% повече); чл. 10а (контролирана доставка) – 26 (20 за 2015 г.; 30,00% повече); чл. 10б (доверителна сделка) – 34 (16 за 2015 г., 212,50% повече) и чл. 10в (служител под прикритие) – 32 (16 за 2015 г.; два пъти повече) (фиг. 12).

Фиг. 12

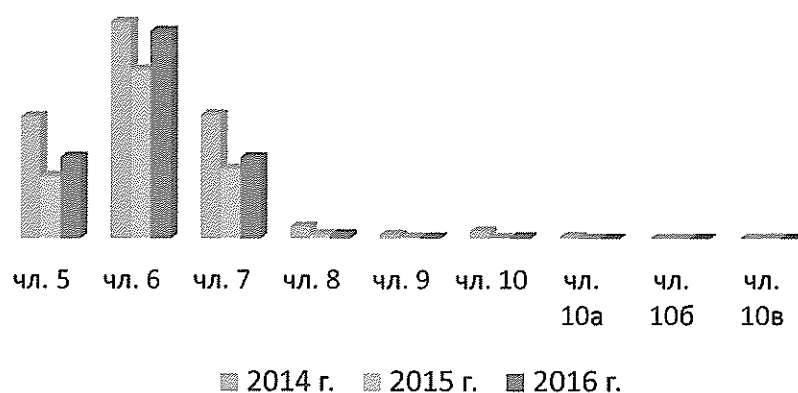

Приложените оперативни способности са: по чл. 5 – 1856 бр. (при 1417 през 2015 г.; 30,98% повече); по чл. 6 – 4717 (3848 през 2015 г.; 22,90% повече); по чл. 7 – 1849 (1815 през 2015 г.; 16,66% повече); по чл. 8 – 92 (93 през 2015 г.; 1,08% по-малко); по чл. 9 – 24 (34 през 2015 г., 29,41% по-малко); по чл. 10 – 33 (21 през 2015 г.; 57,14% повече); по чл. 10а – 0 (при 0 през 2015 г.; няма промяна); по чл. 10б – 13 (3 през 2015 г., 333,33% повече); по чл. 10в – 24 (8 през 2015 г.; 300% повече), или общо 8608 бр. (с 1609 повече от 2015 г., което съответства на увеличение с 22,98%)¹⁹ (фиг. 13).

¹⁸ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

¹⁹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Фиг. 13

През 2016 г. са приложени 59,85% от разрешените оперативни способности. За сравнение през 2015 г. са 60,82%, през 2014 г. – 56,43% (фиг. 14).

Фиг. 14

Законът не забранява разрешаване и прилагане на повече оперативни способности, но те следва да бъдат не хаотично, а разумно и обосновано определени в съответствие с конкретната хипотеза.

V. Резултати от прилагането на СРС

1. Веществени доказателствени средства (ВДС).

В резултат на прилагане на СРС през 2016 г. са изготвени 1431 бр. ВДС²⁰, което е с 14,67% по-малко от 2015 г., когато те са били 1677; през 2014 г. – 1084; 2013 г. – 1602, 2012 г. – 3347; 2011 г. – 3603 и 2010 г. – 3461 (фиг. 15).

²⁰ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

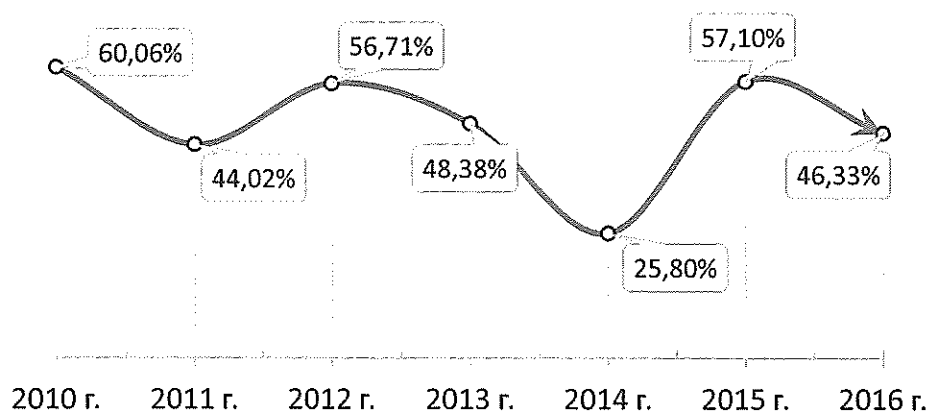
Фиг. 15

От общо 1431 ВДС, 49 броя (3,42%) са изготвени във връзка с искания по чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС (обекти за установяване самоличността на лица). За сравнение през 2015 г. този процент е 4,29%, а 2014 г. – 5,17%, т.е. има трайна тенденция към намаляване.

Съотношението между броя изготвени ВДС и броя на лицата с временно ограничени със СРС основни права е 46,33%²¹. За сравнение през 2015 г. това съотношение е 57,10%, 2014 г. – 24,46%; 2013 г. – 48,38%, 2012 г. – 56,71%; 2011 г. – 44,02% и 2010 г. – 60,06%²². Анализът показва обръщане на тенденцията от спад към приблизително сравнима ефективност (фиг. 16).

Фиг. 16

²¹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

²² Очевидна е низходящата тенденция за този относителен критерий за ефективността на СРС. (За сравнение – в доклада на прокуратурата от 23.01.2001 г. това съотношение е 2,67%).

2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС

През 2016 г. в резултат на завишения контрол на ръководителите на органите по чл. 13 и 20 ЗСРС информацията, непослужила за изготвяне на ВДС, е унищожавана в законоустановения срок, като само в отделни случаи е допуснато забавяне от прокуратурата. Особено впечатление прави забавянето с повече от 4 г. на унищожаването на информацията, установено от Бюрото през 2016 г. след проверка по писмо от председателя на СГС (вх.№ ВК–331/11.11.2016 г.).

Унищожавана е информацията по чл. 25 ЗСРС без уведомления по чл. 175, ал. 7 НПК²³. През 2016 г. Бюрото установи, че такива случаи има в: СпП – по 331 искания; ОП – Варна – 14; ОП – Русе – 10; ОП – Благоевград – 3; ОП – Хасково – 1. Една от причините за това е несинхронизирането на чл. 175, ал. 7 НПК с чл. 31, ал. 3 ЗСРС²⁴, както и недостатъчният ресурс по места за създаване на комисии за унищожаване на информацията. В останалите прокуратури това изискване на закона е спазвано.

В СГП е констатирано забавяне унищожаването на информацията по чл. 25 ЗСРС, като част от случаите са следствие на забавяне разпореждането по чл. 175, ал. 7 НПК на съответния съдия. Подобни констатации при проверки в СГП са правени и през 2015 г. и са отразени в доклада на Бюрото до Парламента.

Установено е, че в регистъра за СРС на СпП не се отразяват номерата на протоколите по чл. 31, ал. 3 ЗСРС, изготвени от органите по чл. 13, ал. 2 ЗСРС (вписват се само номерата на протоколите на органите по чл. 20 ЗСРС); не се вписват докладите по чл. 29, ал. 7 ЗСРС; не се отбелязват номерата на исканията за изготвяне на ВДС. Най-важната причина за тези проблеми е недостигът на щатни длъжности в РКИ, съществуваща и през 2015 г. В контекста на

²³ При преустановяване прилагането на СРС незабавно се уведомява писмено и мотивирано органът, дал разрешението. В случаите, когато събраната информация не се използва за изготвяне на веществени доказателствени средства, той разпорежда нейното унищожаване.

²⁴ Информацията по чл. 24, която не се използва за изготвяне на ВДС, и информацията по чл. 25, независимо дали представлява класифицирана информация, се унищожават от структурите по чл. 13 и чл. 20, ал. 1 в 10-дневен срок от прекратяване на прилагането на СРС. Унищожаването се извършва от тричленна комисия в състав, определен от ръководителя на структурата, за което се изготвя протокол.

правомощията си Бюрото изпрати становище–предложение до ВСС и главния прокурор и този проблем беше решен.

VI. Взаимодействие между органите по чл. 13, 15, 20 ЗСРС

1. Констатираните през 2015 г. проблеми във взаимодействието на органи по чл. 13, 15 и 20 ЗСРС, във връзка с искания за допълнителни обекти, ползвани от контролирани лица, бяха преодоляни. През 2016 г. няма откази с аргумент, че вече е разрешено прилагането и не е необходимо повторно произнасяне за нови обекти, свързани с контролирания.

След анализ на становищата на органите по чл. 15 ЗСРС, Бюрото изпрати препоръки относно съдържанието на искане за допълнителен обект при започнала процедура по отношение на съответно лице.

2. През март 2015 г. НБКЗСРС установи случай на неправомерно прилагане на ЗСРС и сезира главния прокурор. Нарушенията се изразяват в прилагане на ЗСРС по искания на ОП и разрешение на председателя на ОС за 180 дни, въпреки че за конкретното лице и деяние вече е било приложено ЗСРС за срок от 180 дни по искане на ТДНС и разрешение от същия съдия. Така личните права на гражданина са били ограничени за срок от 11 месеца (при разрешен от закона срок до 6 месеца).

С постановление № 18601/2015 г./07.11.2016 г. прокурор от СГП е прекратил наказателното производство по случая с аргумент, че „наслагването“ на сроковете не е нарушение. Членовете на Бюрото не приемат тези мотиви, тъй като те противоречат на закона, на стандартите, установени в множество решения на Европейския съд по правата на човека, а не съответстват на практиката и на самата прокуратура.

3. При искания за лица с имунитет и техни съучастници след влезлите в сила изменения и допълнения на ЗСРС (ДВ, бр. 42 от 2015 г.) възникна въпросът кой съд следва да се произнесе относно съучастник без имунитет.

Произнасянето от различни съдилища затормозява процедурите и създава предпоставки за разгласяване на класифицирана информация.

4. При трансгранично наблюдение на участници в ОПГ (чл. 34н ЗСРС) възниква спор между СпНС и СГС кой е компетентен да се произнесе по искането, тъй като престъплението е родово подсъдно на СпНС (чл. 411, ал. 1, т. 3 НПК), но исканията по молби за правна помощ са изключителна компетентност на СГС.

Проблемите в т. 3 и т. 4, са включени и в миналогодишния доклад на Бюрото до НС, но до настоящия момент не са решени.

5. През 2014 г. Бюрото предложи на ВСС и проведе срещи с негови членове във връзка с необходимостта от изграждане на единна информационна система за органите по чл. 15 ЗСРС относно лицата, спрямо които са прилагани СРС, с цел повишаване ефективността на съдебния контрол. До настоящия момент тя не е създадена, въпреки че тази система ще гарантира в по-голяма степен защитата на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС.

6. В началото на 2016 г. главният прокурор е сезирал Бюрото за допуснато нарушение от зам.-председател на СГС – неспазване на 72-часовия срок за произнасяне по искане на СГП. При проверката се установи, че нарушението е резултат от претовареността на органа по чл. 15, ал. 1 ЗСРС.

7. По издадено разпореждане за прилагане на СРС по чл. 18 ЗСРС съдия от СГС е отказал разрешение и не е потвърдил извършените до момента действия. По ново искане в рамките на 3 дни с идентични мотиви и данни за същото престъпление, друг съдия от СГС е разрешил прилагането, което показва липса на единна практика в рамките на този съд.

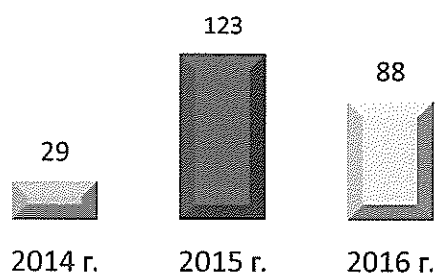
VII. Защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС

1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС

През 2016 г. в Бюрото са образувани 88 преписки за проверки на не/правомерността на прилагането на СРС. От тях 81 са по сигнали на граждани, между които петима депутати от 43-то НС, тринадесет магистрати и девет адвокати. В 2 случая Бюрото се е самосезирало. От други институции (съдилища и ДАТО) са препратени по компетентност 5 сигнала.

За сравнение: през 2014 г. са образувани 29 преписки, а през 2015 г. – 123.

Фиг. 17

Към 31.12.2016 г. са решени 76 преписки и съответните граждани са уведомени за резултата. Към настоящия момент е приключена работата по още 11 от останалите 12 преписки.

През 2016 г. петима граждани са уведомени, че спрямо тях са прилагани неправомерно СРС, вкл. 4^{-ма} магистрати (през 2014 г. са уведомени 4^{-ма} граждани; през 2015 г. – 10).

Решенията на Бюрото за неправомерност на процедурите се основават на констатациите (самостоятелно или в комбинация), че прилагането на СРС е осъществено: при липса на данни за престъпление от посочените в чл. 3, ал. 1 ЗСРС; при липса на данни за съпричастност на контролираното лице към конкретното престъпление; даване на разрешение от некомпетентен орган; за срок по-дълъг от максимално разрешения.

Прокуратурата и ръководителите на органи по чл. 13 и 20 ЗСРС са сезирани в 11 случая за неправомерно прилагане на СРС или за неправилно

съхраняване/унищожаване на придобита чрез тях информация (в 3 случая – министърът на вътрешните работи; в 3 – председателят на ДАНС; в 5 – главният прокурор).

За неправомерно разрешаване прилагането на СРС от орган по чл. 15 ЗСРС са уведомени ВСС и министърът на правосъдието (по 6 пъти).

2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКСРС.

В периода 2014 г. – 2016 г. НБКСРС е уведомило деветнадесет граждани за неправомерно прилагане на СРС спрямо тях, като осем от тях са предявили иски по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ) срещу органи по чл. 13, 15 и 20 ЗСРС за неимуществени вреди.

По техни искания НБКСРС е предоставило на съдилищата материали относно неправомерното прилагане.

До настоящият момент няма влязло в сила съдебно решение по тези дела.

Може би поради липса на съдебна практика по тези дела се постановяват актове, които предизвикват възражения. Съгласно разпоредбата на чл. 2, ал. 1, т. 7 ЗОДОВ държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата и съда при незаконосъобразно използване на СРС. Известно е, че процедура по прилагане СРС започва след произнасянето на съда, чийто акт не подлежи на контрол.

Въз основа на Тълкувателно решение № 5 от 15.06.2015 г., по тълк. д. № 5/2013 г. на ВКС (ТР № 5/15.06.2015 г.), всички граждански състави прекратяват образувани производства по чл. 2, ал. 1, т. 7 от ЗОДОВ в частта им по предявени срещу съдилищата иски.

Съгласно това Решение *„Съдът е легитимиран да представлява държавата по иски за обезщетение за вреди по чл. 2 ЗОДОВ само в случаите по ал. 1, т. 4 и т. 5 за прилагане от съда на задължително настаняване и лечение или принудителни медицински мерки, когато те бъдат отменени*

поради липса на законно основание и за прилагане от съда на административна мярка, когато решението му бъде отменено като незаконосъобразно“.

Същевременно Конституцията и ЗОДОВ не стесняват кръга от държавни органи и длъжностни лица, отговарящи за вреди, причинени от техни незаконни актове или действия (чл. 7 КРБ).

VIII. Изводи и предложения за усъвършенстване на процедурите

При осъществяването на дейността си през 2016 г. Националното бюро констатира, че съдебният контрол върху използването и прилагането на СРС е значително завишен. За това свидетелства много по-големият брой и добре мотивирани откази²⁵, както и наличието на не малко разрешения с включени в тях частични откази (относно: някои от посочените престъпни състави; някои от поисканите способи; срока на прилагане и др.).

Според членовете на Националното бюро усъвършенстването на правната уредба на процедурите, свързани със СРС следва да продължи с приемането на промени, както следва:

- синхронизиране на НПК и ЗСРС относно реда и срока за унищожаване на информацията, придобита чрез СРС и непослужила за изготвяне на ВДС;
- определяне на компетентния съд, разрешаващ прилагането на СРС в случай на организирана престъпна група с участие на магистрат;
- възлагане постановяването на разрешения/откази за използване на СРС по отношение на дейности, свързани с националната сигурност, на несъдебен орган, каквато практика има в други страни (например Германия и Франция);
- предвиждане на допълнителни правомощия на Бюрото за повишаване ефективността на наблюдението на процедурите, включително в случаите на използване на СРС по наказателни дела, по които са приложени ВДС;
- прекъсване прилагането на СРС, без да се променят общите условия и редът за използване на този способ;

²⁵ *виж стр. 16*

– синхронизиране срока за произнасяне на съдията в текстовете на чл. 15 и чл. 18 ЗСРС;

– въвеждане на единна информационна система за органите по чл. 15 ЗСРС относно лицата, спрямо които са използвани СРС.

ПРЕДСЕДАТЕЛ

(БОЙКО РАШКОВ)

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА

1000 София, площад „Света Неделя“ № 6, тел. (02) 904 66 40, факс: (02) 904 66 50; e-mail: info@nbksrs.bg

Национално бюро за контрол на СРС

Рег. № 08-158 / Из. № 2

Дата 21.05.2017г.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Вх. № 739-00-5

Дата 31 / 05 2017г.

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Г-Н ДИМИТЪР ГЛАВЧЕВ

УВАЖАЕМИ Г-Н ПРЕДСЕДАТЕЛ,

В изпълнение на чл. 34б, ал. 7 ЗСРС, Ви изпращам доклада на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2016 г., приет на заседание, проведено на 25.05.2017 г.

Приложение: съгласно текста – 27 листа.

Ползвам се от случая да Ви пожелаю успешна и ползотворна работа!

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

РАЗПОРЕЖДАНЕ

НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

№ 750-01-41 / 01.06. 2017 г.

На основание чл. 8, ал. 1, т. 1 и чл. 90, ал. 3 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание

РАЗПОРЕЖДАМ:

Разпределям Доклад на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2016 г., № 739-00-5, внесен от Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства на 31.05.2017 г., на следните постоянни комисии:

- Комисия за контрол над службите за сигурност, прилагането и използването на специалните разузнавателни средства и достъпа до данните по Закона за електронните съобщения

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ:

ДИМИТЪР ГЛАВЧЕВ